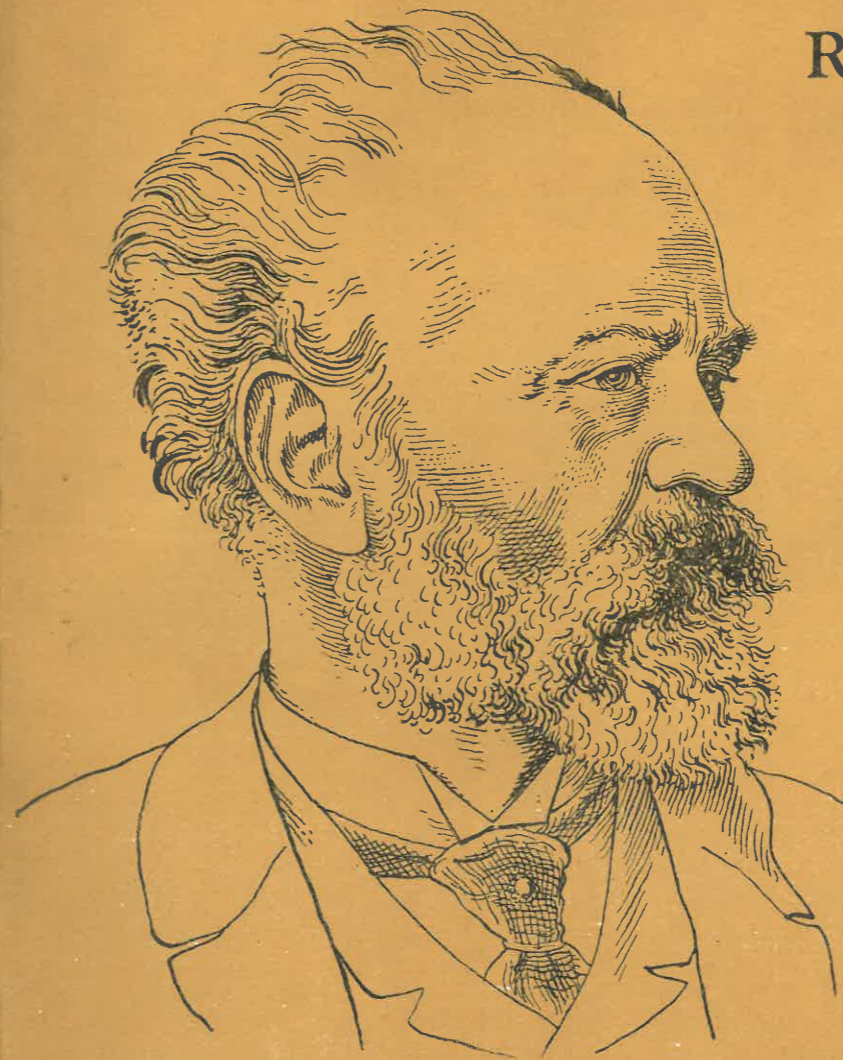

Antonín Dvořák

Vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce v redakci
a grafické úpravě Evy Sýkorové. Na obálce použito reprodukce
portrétní kresby A. D. od Cyrila Boudy. Jako doprovodného
výtvarného materiálu uvnitř programu použito kreseb z díla
Josefa Mánesa. Kčs 2

ROK ČESKÉ HUDBY

ANTONÍN DVOŘÁK

JAKOBÍN

Prague 18. 9. 1866

Velocitný pane

Musím se Vám vyříci něco
rychle, je to Vaše první list
mne pověděl, že má zásl
a to jsem pro jeho první
relativní devotnost a pokoru
a je to opravdu, jak by
Tělo mluvil k nezástenné
přelobolu, že co jsem se
ovšem mohl říci, namoř
a ne budu mít.

Jsem docela prostý, veský hudebník
nemluví, ani píše, ani přepisuje
paměťovím, a když jsem
se ve veském hudebním
světě dosti pohyboval

zastanu před you
čím jsem byl -
prostým českým muzikantem

Antonín Dvořák

Dvořák vyšel z přírody, z české přírody, z českého venkovského života. Ovládá dokonale řemeslnou techniku své doby, jde dokonce nad ni (pokud mám na mysli Brahmsa), ale naplňuje ji duchem své vlasti, a to po mém soudu učinilo Dvořáka světovým.

Je jediná cesta, jak můžeme zainteresovat svět pro svou kulturu - a ta je: zmocnit se technických vymožeností současné doby, ale nezapomenout při tom mluvit správně česky. Antonín Dvořák je v tom směru zcela výjimečným příkladem.

Václav Talich

JAKOBÍN ANTONÍNA DVOŘÁKA

Kompozice Jakobína spadá do poslední epochy Dvořákovy tvorby, převážně zaměřené k hudbě dramatické a programní. Dvořák, jehož nejvladnějším oborem byla symfonie a symfonické básně, včetně programních predeher, se snažil celý život uplatnit svou bohatou invencí a skladatelské mistrovství i na poli operním. Právě z posledního období jeho života se datuje vznik symfonických básní inspirovaných Erbenovými baladami a čtyř nejlepších z jeho deseti oper: Jakobín, Čert a Káča, Rusalka a Armida.

V té době striktně odmítal jakékoliv objednávky a podněty ke komponování jiných skadeb. I po triumfálních úspěších ve světě si uvědomoval své povinnosti k české hudební kultuře a chtěl hovořit k nejširším vrstvám svého národa. K tomuto svému usilování se vyjádřil takto: »Ne snad z touhy po slávě, ale že operu považuji pro národ za dílo nejprospěšnější.« Měl zajisté na mysli příklad operního díla Smetanova, ovšem napodobit Smetanu tak, jak se o to Dvořák pokusil kdysi operou Selma sedlák, již nebylo v té době možné. Musel se vyrovnat s vývojem světové operní tvorby, reagovat na podněty nových směrů a vytvořit operu, která by námětem i stylem držela krok s vývojem světové hudby, a aby přitom rozvíjela tradice vytvořené dílem Smetanovým.

Jakobín se skvělou typizací postav, také v Čertu a Káče, podmanivou poetickou řečí v Rusalce a konečně Armida jsou Dvořákovou odpovědí na otázku, jaká má být cesta české opery.

Rok 1887 začal Dvořákovi v nepřetržitém pracovním shonu. Přepočítával již potřetí operu Král a uhlíř, uzavíral klavírní kvintet A-dur, ve Vídní se hrál jeho houslový koncert přednesený Ondříčkem, uzavíral klavírní kvintet A-dur, ve Vídní se hrál jeho houslový koncert přednesený Ondříčkem, uzavíral klavírní kvintet A-dur, ve Vídní se hrál jeho houslový koncert přednesený Ondříčkem, uzavíral klavírní kvintet A-dur, ve Vídní se hrál jeho houslový koncert přednesený Ondříčkem. Téměř 5 let leželo u Mistra nepovšimnuto, až v sobě konečně potlačil touhu komponovat operu na světový námět a hluboce se ponořil do díla z českého venkovského prostředí. Velice brzy zapomněl, jak se mu do Jakobína nechtělo a s elánem jemu vlastním píše svému nakladateli Simrockovi do Berlína, že chystá novou operu »k své vlastní radosti a vlastnímu potěšení«.

Těšil se s Jakobínem celý rok. Námět ho tak zaujal, že se svěřuje L. Dolanskému »... je tam učitel vesnický, to Vám je figura k zbláznění.« Kantorská hudba, kterou ještě z mládí Dvořák tak důvěrně znal. Co se sám nahrál a naposlouchal na venkovských kůrech mše školních rectorů a jejich spomocníků. A Jakobín se svým námětem v něm zcela jistě vyvolal vzpomínky na dobu, kdy chodil hrát s kapelou veltruského učitele Bendy. Ano, Jakobína si Dvořák během kompozice tak zamiloval, že to myslel zcela upřímně když řekl »myslím, že bude první mezi mými operami.«

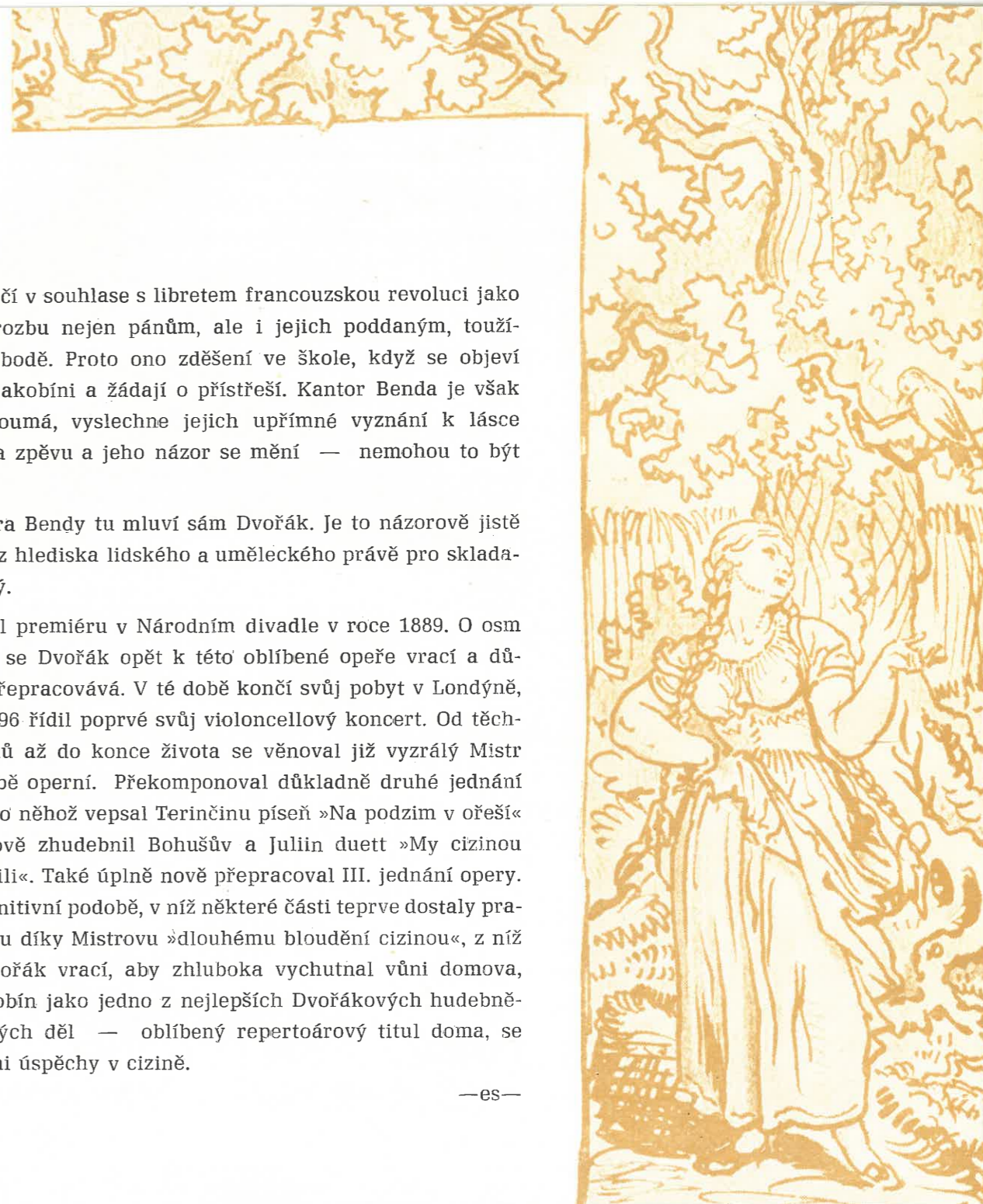
To již byla dávno hotová serenáda »Zdráv buď, ó pane náš«, i úchvatná apoteóza hudby a domova »My cizinou jsme bloudili«, jehož hřejivý vroucí cit vyzařuje také z ukolébavky »Synáčku, můj květe«. Je to pravý skvost české intimní lyriky, podle níž se měla opera jmenovat »Matčina píseň«, než došlo k definitivnímu názvu Jakobín.

Ovšem námět libreta měl ještě jedno téma. V idylickém prostředí venkovského barokního městečka dochází dokonce k ideovým konfliktům, vlastně spíše pŕtkám. Bouří se myslivecký mládenec Jiří proti panstvu, právoplatný dědic z Harasova je otcem zavržen, protože odešel za myšlenkou »svobody« do Francie.

Dvořák líčí v souhlase s libretem francouzskou revoluci jako obecnou hrozbu nejen pánům, ale i jejich poddaným, toužícím po svobodě. Proto ono zděšení ve škole, když se objeví opravdoví jakobíni a žádají o přístřeší. Kantor Benda je však moudře zkoumá, vyslechne jejich upřímné vyznání k lásce k domovu a zpěvu a jeho názor se mění — nemohou to být špatní lidé!

Ústy kantora Bendy tu mluví sám Dvořák. Je to názorově jistě naivní, ale z hlediska lidského a uměleckého právě pro skladatele typický.

Jakobín měl premiéru v Národním divadle v roce 1889. O osm let později se Dvořák opět k této oblíbené opeře vrací a důkladně ji přepočítává. V té době končí svůj pobyt v Londýně, kde v r. 1896 řídil poprvé svůj violoncellový koncert. Od těchto okamžiků až do konce života se věnoval již vyzrálý Mistr pouze tvorbě operní. Překomponoval důkladně druhé jednání Jakobína, do něhož vepsal Terinčinu píseň »Na podzim v ořeší« a úplně nově zhudebnil Bohušův a Juliin duett »My cizinou jsme bloudili«. Také úplně nově přepočítal III. jednání opery. V této definitivní podobě, v níž některé části teprve dostaly pravou hloubku díky Mistrovi »dlouhému bloudění cizinou«, z níž se nyní Dvořák vrací, aby zhluboka vychutnal vůni domova, jeví se Jakobín jako jedno z nejlepších Dvořákových hudebně-dramatických děl — oblíbený repertoárový titul doma, se stoupajícími úspěchy v cizině.

OPERA STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ,
LAUREÁT STÁTNÍ CENY

ANTONÍN DVOŘÁK JAKOBÍN

OPERA O 3 DĚJSTVÍCH
LIBRETO NAPSALA MARIE ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ

DIRIGENT: ZASLOUŽILÝ UMĚLEC JIŘÍ PINKAS
REŽISÉR: ZASLOUŽILÝ UMĚLEC ILJA HYLAS
SBORMISTR: KAREL KUPKA
VÝTVARNÍK SCÉNY: LUBOMÍR PROCHÁZKA
VÝTVARNÍK KOSTÝMŮ: JINDŘIŠKA HIRSCHOVÁ J. H.
CHOREOGRAFIE: ZASLOUŽILÝ UMĚLEC ALBERT JANÍČEK
KOREPETICE: JAROMÍR ŠALOMOUN, DRAHOMÍRA RITZOVÁ

Hrabě Vilém z Harasova

Adolf, jeho synovec

Bohuš z Harasova

Julie, jeho žena

Purkrabí

Benda, učitel

Terinka, jeho dcera

Jiří

Lotynka, klíčnice

Jan Kyzlink, Karel Průša,
Jaromír Vavruška

Čeněk Mlčák, Miloslav Tolaš

Pavel Červinka, Vladimír Mach

Agia Formánková,
Eva Gebauerová,
Miloslava Ostatnická

Jan Kyzlink, Karel Průša,
Klement Slowioczek

Karel Černý,
Lubomír Procházka

Věra Nováková, Mária Turňová

Jozef Ábel, Vladimír Krejčík

Drahomíra Drobková
Alena Havlicová

Inspiciet: Josef Jakš

Text sleduje:
Emilie Hudcová,
Marta Machová

PREMIÉRA 19. 1. 1974 V DIVADLE ZDEŇKA NEJEDLÉHO

1904-1974

OBSAH OPERY

I. jednání

Do malého venkovského městečka, jemuž vévodí půvabný zámek, se vrací mladý hrabě Bohuš z Harasova. Přichází se svou ženou z daleké ciziny — Francie a vzpomíná na svou matku a na příčinu svého rozchodu s otcem. Snažil se přece jen ulehčit život svým poddaným lidem a věří, že se s otcem po tak dlouhém odloučení smíří.

V městečku je živo, mladí i staří se těší na posvícení. Objeví se tu i učitel Benda se svou dcerou Terinkou. Té se dvoří zámecký purkrabí, což nelibě nese její mládenec Jiří. Společně s chlapci zazpívá starému záletníkovi posměšnou písničku, a ten mu vyhrožuje vojenským kabátem. Hádku zažehná Bohuš, jenž nepoznán se vydává za umělce a chce získat zprávy o svém otci. Dovídá se jen špatné zvěsti, hrabě Vilém svého syna — buřiče a jakobína proklet a zavrhl a svým dědicem ustanovil synovce Adolfa.

II. jednání

Učitel Benda nacvičuje s dětmi serenádu, kterou zkomponoval na počest příjezdu starého hraběte Viléma. Po zkoušce se děti rozutekou a Terinka zůstává sama. Je smutná a nešťastná, starý otec ji nutí do sňatku s purkrabím. Má ráda Jiřího, a ten když tajně vyslechl její stesk a vyznání, uchopí svou milovanou dívku do náručí k úžasu učitele Bendy. Jiřímu nepřeje, ale nemůže si mladíka rozhněvat, protože jeho hlas ve slavnostní serenádě je nepostradatelný. V tom již děvčata přibíhají se zprávou, že v městě se ukrývají jakobíni. Bohuš a Julie, nic netušíce právě vstupují do školy a prosí Bendu o přístřeší. Ten nejprve resolutně odmítá, když pak uslyší jejich zpěv a vyznání lásky k domovu, celý dojatý se mladého páru ujme. Dotěrný purkrabí opět nadbíhá Terince, ale tentokrát již Jiří resolutně

brání svou lásku. Přiběhne i Adolf a nařizuje purkrabímu zatknout »podezřelého jakobína« a když se Bohuš náhle objeví, Adolf ke svému zděšení poznává syna hraběte. Prudká hádka obou končí zatčením Bohuše, označeného za přívržence revoluce.

III. jednání

Jiří se snaží dostat ke starému hraběti do zámku a povědět pravdu, ale Adolf včas všemu zabrání. Ale co se nepovedlo Jiřímu ani Bendovi, podaří se Julii, ženě Bohušově. Když učitel odevzdává hraběti Vilémovi rukopis své skladby, zavede řeč na Bohuše, ale starý pán je neoblomný. Avšak ukolébavka, zazpívaná ukrytou Julií a pak její prosby a díky hraběte přesvědčí.

Při slavnostním zahájení Bendovou serenádou chce udělit hrabě milost a táže se, je-li někdo vězněn. Purkrabí si netroufá lhát a přivádí Bohuše. Otec radostně vítá svého syna a jeho milou ženu. A Bohuš zase nezapomíná na své ochránce Jiřího a Terinku a vše se tedy k dobrému obrátí a opera šťastně končí.

V letošním Roku české hudby, v této velkolepé přehlídce dědictví našich hudebních dějin stojí jméno Antonína Dvořáka na čelném místě — vedle zakladatele české hudby Bedřicha Smetany.

Dělí nás dnes 70 let od jeho smrti a díváme-li se na jeho dílo vidíme nepřehledné množství skladeb všech oborů a zaposloucháme-li se do jeho hudby, máme vždy pocit nezměřitelného bohatství tónů a zvuků, nad nímž dnes stojíme v údivu, že je vůbec možné, aby toto nekonečné množství hudebních myšlenek a nápadů, tento široký tok hudby vytryskly z duše jediného člověka. Šest desíletí trvala Dvořákova životní pouť. A bylo jí třeba. I jeho tvůrčí proces potřeboval svou dobu zrání, aby české sebevědomí, láska k rodné zemi a úcta k její minulosti se projevil v tolika rozmanitých odstínech. Od nezlomné energie a tvrdosti Husitské, přes vstupní scénu Jakobína, měkké kantilény violoncellového koncertu až po monumentalitu a vznešenost jeho oratorií, k tanečním větám jeho symfonií, Slovanským tancům, jejichž melodické a rytmické prvky proměnil v umělecké hodnoty té ryzí a osobité krásy, jak je známe rozsety na stránkách jeho partitur. Vnesl do české hudby nové osobité prvky a nové inspirační oblasti. Mluvil řečí novou, mluvil řečí svou, ale mluvil také řečí naší. Je to již sedm desíletí co zemřel a my dnes cítíme to nové co přinesl snad ještě intenzivněji než v době, kdy jeho umění vzniklo.

Pravda bez pozlátka, pravá demokracie, nekořící se mocným a nezdůrazňující vlastní velikost oproti „nižším“, sebevědomí vyvoleného bez ješitnosti, nejhlubší cit bez sentimentálnosti, nevýslovná radost z práce, čistý a prostý poměr k lidem - to byly vlastnosti Dvořákovy duše.

Josef Suk

Kdybych měl srovnat Dvořáka s českými malíři, řekl bych, že čistotou linií se vyrovná Mánesovi, humorem Alšovi a koloritem Navrátilovi.

Vítězslav Novák

